

AD BERNARDUM EPISCOPUM, DE PRIVILEGIO ET JURE SACERDOTII.

I. Venerabili in Christo fratri et coepiscopo ^b Bernardo Agobardus in Domino perpetuam salutem. Nuper dum in unum positi colloqueremur, maxime de pressuris, odiis et despectione Ecclesiarum ^c atque clericorum, quæ nunc infervescere cœperunt sæculis inaudito et inusitato modo, præcipere mihi dignata est sanctitas vestra, ut aliqua de Scripturis sacris, vel sanctorum Patrum dictis exciperem, quæ materiam nobis præberent ad inquirenda, considerata et deploranda mala temporis nostri, quæ ignoraverunt antecessores et patres nostri; licet Spiritus sanctus loquens in prophetis non tacuerit, qui dixit: *Et erit sicut populus, sic et sacerdos*: et multa hujusmodi. Visum itaque mihi est parituro sanctæ devotioni tuæ ut, prætermissis dextra lævaque his quæ de remuneratione honorum ^B et damnatione malorum sacerdotum, a Patribus sollicite ac multipliciter scripta sunt, aliquid medium quod utriusque commune est, de privilegio scilicet et jure sacerdotii, conarer scribendo non explicare, sed considerando diligentius strictim attingere.

II. Præmittendum sæpe videtur brevissime quod omnes vere fideles membra summi sacerdotis, Dei videlicet ac Domini nostri Jesu Christi, mediatoris Dei et hominum, facti sunt ab eo Patri regnum et sacerdotes, dicunturque genus electum, regale sacerdotium, et sunt sub capite summo ^d unus sacerdos. Propter quod et vitia illa legalia, quæ sacerdotem esse inhibent, a corpore et regno summi Sacerdotis excludunt, sicut probabilium Patrum expositio probat. Unde cum sacra lex per Moysen inciperet ^C dari, sacer ille agnus, cujus sanguis in superlimina-

BALUZII NOTÆ.

^a Hic est omnino libri istius titulus in codice Papirii Massoni, et in contextu libri. In veteri tamen codice ms. clariss. viri Petri Marnæsii senatoris Gratianopolitani hic liber sic inscriptus est: *Epistola Agobardi episcopi Lugdunensis de sacerdotii dignitate, ad Bernardum Viennensem archiepiscopum*: quod eodem recidit.

^b Bernardo. Codex Marnæsii, *Barnardo*. Et monuit me vir eruditissimus Petrus Franciscus Chiffletius presbyter e Societate Jesu, sic quoque scriptum se vidisse hoc nomen in multis codicibus manuscriptis. Verum discrimen illud est nullius aut parvi momenti.

^c *Atque clericorum*. I' ipsum sequenti sæculo graviter deploravit RATHERIUS EPISCOPUS VERONENSIS in parte II de Contemptu Canonum, in tomo II Spicilegii, pag. 488.

^d *Unus sacerdos*. Unicum in Ecclesia Christi sacerdotium esse contendit Agobardus, hujusque sacerdotii caput summum esse Christum, qui summus sacerdos est. Et fideles omnes esse unum sacerdotem sub uno capite Christo, ob illum locum ex epistola prima beati Petri, ubi fideles vocantur *genus electum, regale sacerdotium*. Alia Cypriano mens fuit, cum in epistola 55 scriberet e non aliunde obortas esse hæ-

ribus et postibus domorum aspersus, vastatorem prohibuit ingredi domos celebrantium Phase, non jubetur a sacerdotibus sumi, vel a populo sacerdotibus, aut a sacerdotibus Deo offerri, sed ab universo cœtu filiorum Israel tolli per familias et domos, juxta numerum animarum quæ sufficere possent ad esum ejus. Nec excipiuntur quilibet ^e indigni et immundi, sed omnibus hoc in commune præcipitur; solis duntaxat alienigenis sejunctis, advenis vero et mercenariis conjunctis. Denique et ipse agnus, licet sine macula esse jubeatur, ab ovibus tamen et capris secundum antiquam translationem mandatur assumi, et cum amaritudine comedi.

III. Ut igitur liquido pateat eminentia vel dignitas in commune sacerdotii, consideremus a principio mundi gradus ejus. Primogeniti, si tamen dici liceat, primi hominis, primi leguntur sacerdotale ministerium peregisse, Cain videlicet et Abel, id est, Deo hostias obtulisse: quorum unus improbatus est, et sacrificia ejus non sunt respecta. Et hoc idcirco fieri potuit, quia non populi, sed propria vota obtulit; licet causa reprobationis alia existerit. Nam in consequentibus nunquam invenies ut oblata pro aliis reprobata sint, etiamsi is qui obtulit indignus fuerit, si tamen fide de dono fuit, aut in domo obtulit, in qua agnus vescendus est, sicut lex præcipit dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus illius foras*. Sed magis eorum corda pensantur, qui per sacerdotes, qualescunque illi sint, offerunt, sicut multis ostendi potest. Unde et de bonis sacerdotibus Dominus ait: *Si steterint Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum*. Et iterum:

reses, aut nata schismata, quam inde quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos et ad tempus judex vice Christi cogitatur. ^b Nam hoc tantum sibi vult hoc loco Cyprianus, juxta observationem Rigaltii, uniuscujusque Ecclesiæ, quæ universalis illius portio est, unum esse debere episcopum sacerdotem, qui sit Ecclesiæ suæ sacerdos ad tempus, et ad tempus judex vice Christi. ^c Hæc enim sunt, inquit Cyprianus in epistola 65, initia hæreticorum, et ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum (id est, episcopum) superbo timore contemnant. ^d At Baronius ad annum Christi 34, § 203, contendit unum illum sacerdotem apud Cyprianum, esse Petri successorem Romanum pontificem, et iis quidem veris, ut manifeste ab eo loco excludere videatur reliquos episcopos, adeoque Romanum solum in Ecclesia præsidere velit vice Christi. Et tamen singulos episcopos esse vicarios Christi ex hoc quoque loco collegit Rigaltius.

^e *Indigni et immundi*. Videtur admittere etiam istos ad comestionem agni. Et sane illos quoque admittit Paulus; sed damnationem sibi manducare et bibere pronuntiat.

Non est mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam de manu vestra. E contrario autem, etiam auditu hominum et visu nostro didicimus oblata Deo

A per sacerdotes reprehensibilis vitæ, ita accepta, ut etiam a infirmitates corporum curarent: qui fortassis cum illis reprobis dicturi sunt Deo, *Domine,*

BALUZII NOTÆ.

* *Infirmitates corporum curarent.* Itaque ex eo quod quidam in nomine Domini corporum infirmitates curaverint, ac miraculis inclaruerint, non statim sequitur viros esse sanctos, nisi cætera sint paria, ut diximus ad Lupum Ferrariensem. Miracula ergo non sunt signa certissima sanctæ vitæ. Nam si miracula attendimus, narrat Herodotus in libro primo, Cræsum in ignem conjectum esse jussu Cyri Persarum regis. Dein istum pœnitundine ductum, misisse qui virum flammis eriperent. Sed adeo late patebat rogas, ut illum extinguere non potuerint missi a Cyro: donec Cræsi precibus, qui jam cognoverat pœnitentiam Cyri, subito erumpens imber exstinxit rogam. De Vespasiano memorat Tacitus in quarto Historiarum libro, ipsius ope, absque ullis humanis remediis, cæco relaxisse diem. Tum ut huic narrationi fidem conciliet, hæc addit: « Utrumque qui interfuere nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium. » Miracula ab imperatore Adriano edita recenset in ejus Vita Spartianus; ab Æsculapio vero vetus inscriptio Romana, quæ a Lipsio Baronioque edita est: et Fl. Vopiscus in D. Aureliano tradit Apollonium Thyanaeum reddidisse vitam mortuis. Denique veterum libri pleni sunt istiusmodi narrationibus. Videndus Livius lib. 1, Dionysius Halicarnassensis lib. vii, Plutarchus in Vita Coriolani, cap. 11, Macrobius lib. 1 Saturnal., cap. 11, Lactantius lib. 1, cap. 7, Divinarum Institutionum, et alii. Scio Baronium elevare istorum prodigiorum fidem, neque id sane injuria. Absit enim ut quis in animum inducat hæc vere fieri potuisse a viris Deum verum nescientibus. Sed si quis neque paganus, neque rursus Christianus, sed qui vacuum religione atque affectibus humanis, serio discuteret hujuscemodi narrationes, is homo fortassis eandem fidem adhiberet historiis gentilium ac Christianorum. Cur enim potior apud illum auctoritas Christi quam Jovis? Ac ne quis oclamet me longius progredi quam oporteat, neminemque esse posse qui tot tantaque Christianorum miracula, quæ passim leguntur, evenisse neget, afferam testimonium Josephi Albonis Judei ex disputatione contra Christianos, quam Gilbertus Genebrardus Latine vertit. Sic ergo loquitur Judæus ille: « Demonstratio veræ fidei posita est in continuatione signorum, uti perpetuabantur in Israele, cum in sua ipsorum regione degerent; quam non reperias apud eos qui religioni Christianæ aut Ismaelicæ dediti sunt. » Nam et gentiles miracula sua vera esse contendunt, ut vidimus apud Tacitum. Et Cæcilius apud Minucium Felicem defendens religionem paganorum, hæc inter alia ait: « Etiam per quietem deos videmus, audimus, agnoscimus, quos impie per diem negamus, nolumus, pejeramus. » Et paulo antea dixerat, ope deorum, quibus Romana civitas protegatur, dari « cautelam periculis, morbis medellam, spem afflictis, opem miseris. » Porro, quid de hæreticis dicemus, qui fidem suam miraculis quoque confirmatam voluit? Constat enim ex Tertulliano Montanum novam suam disciplinam Paracletō et revelationibus tribuisse, et ex Augustino Donatistas ad statuendum errorem de baptismo suum visiones et ostenta jactasse. Ac æmorat Sulpitius Severus, Valentem, hominem Arianissimum, si ita loqui liceat, cum Constantio imperatori nuntiaret victoriam de Magnentio partam apud Morsam, angelum hujuscæ rei nuntium sibi fuisse dicere ausum, ut reverentiam soi adderet, securum de facilitate credentis. Quin et in epistola 135 Bonifacii Moguntini legimus Adalbertum impostorem et hæreticum miraculis quoque apud sectatores suos inclaruisse, ipsosque gravem adversus Bonifacium querelam excitasse, quod eis

abstraxisset virtutum factorem, et signorum ostensorem. Miracula ergo, ut ad id redeamus unum ingressi sumus, non sunt semper signa certissima sanctæ vitæ, quandoquidem et viri quoque mali prodigiis inclarere possunt, imo inclaruerunt, ut docet Agobardus. Sed insignis est in eam rem locus beati Gregorii papæ ex homilia 29 in Evangelia: « Nam corporalia illa miracula, inquit, ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc vero spiritualia quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere et mali possunt. Istis autem perfrui nisi boni non possunt. Unde de quibusdam Veritas dicit: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non novi vos. Disceditis a me, omnes qui operamini iniquitatem.* Nolite ergo, fratres charissimi, amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia; sed hæc quæ modo diximus, charitatis atque pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quanto et occulta. » Audiamus nunc clarissimum Gallicæ Ecclesiæ sidus, Carolum Magnum, sententiæ beati Gregorii subscribentem. Sic enim loquitur in Capitulari de non adorandis imaginibus, lib. III, cap. 25: « Multa etenim signa, multaque miracula, per angelos refugas, vel etiam per eorum sequaces fiunt: qui dum sicut spirituales potentia, (ut ita dixerim, spirituales nequitia, et prophetias infelicibus quibusque impertunt, et virtutes multas per suos satellites faciunt: de quibus erunt illi qui dicturi sunt: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Quibus æternus arbiter dicturus est: *Nescio vos.* Quia igitur signa plerumque diabolico instinctu fiunt, ideo beatissimus Gregorius sanctæ Romanæ Ecclesiæ antistes dixit: *Noite, fratres mei, amare signa quæ possunt cum reprobis haberi communia.* Sanctissimus quoque Augustinus a dæmonibus miracula fieri, similia miraculis quæ fiunt per sanctos servos Dei, his verbis testatur. Ait enim: *Non oportet moveri cum magicis artibus miracula fiunt plerumque similia miraculis quæ fiunt per sanctos servos Dei, etc.* » Vetus auctor incognitus, quem penes me habeo manuscriptum: « Signa et prodigia et sanitates etiam peccatores in nomine Domini facere ab ipso Deo didicimus. Et cum alios hac præsumptione juvent, sibi per ambitionem humanæ gloriæ nocent, quia gloriantur in dato falso, non meritis debito. Signis et prodigiis clarum posse fieri Christianum, non tamen sanctum, si intemperatis et asperis moribus agat; temperatis autem et placidis moribus, etiam absque signorum efficacia, et sanctum et perfectum et Dei hominem fieri recte credimus. » Petrus Damiani in capite 28 libri qui appellatur Grattissimus: « Quid mirum, inquit, si per malos ministros omnipotens Deus in Ecclesia sua propagari officium sacerdotale permittat, cum per eosdem etiam virtutum signa frequenter exhibeat: non videlicet ob religiose vitæ meritum, sed propter acceptum sacerdotale mysterii sacramentum. » Denique valde considerandum est quod ait Augustinus, desisse jam ævo suo miracula, quod necessaria non essent, quæ tamen necessaria fuerant in initio Christianismi. Hæc sunt enim verba Augustini in capite 25 libri de Vera Religione: « Sed accepimus majores nostros eo gradu fidei, quo a temporalibus ad æterna conscenditur, visibilia miracula, non enim aliter potuerunt, secutos esse: per quos id actum est, ut necessaria non essent posteris. Cum enim Ecclesia catholica per totum orbem dif-

Domine, in nomine tuo dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus, et cætera. Tale aliquid etiam in libro Judicum legitur de Michâ, qui habuit sculptile, atque conflatile, et ædiculam separatam, et fecit ephod ac teraphin, et recepit adolescentem quemdam Levitici generis, ut esset ei sacerdos; qui cum esset utique contra fas sculptilium sacerdos, tamen pro filiis Dan consuluit Dominum, et respondit prospera quæ ventura erant.

IV. Pertinet quoque ad hanc rationem confirmandam, qua dicimus sacerdotalia obsequia pro populorum meritis dispensari, quod Ezechieli sancto prophætæ Dominus loquitur: *Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperata est.* E contrario autem de Caipha dicitur: *Hoc autem a semetipso non dixit.* Sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit quia *Jesus moriturus erat pro gente.* Sed cur hæc in aliis quæramus, cum etiam de ipso Domino evangelista dicat: *Et non poterat tibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, et mirabatur propter incredulitatem eorum.* Quam rem alius evangelista apertius loquitur, dicens: *Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum.* Et in istis quidem incredulitatis meritum fuit, ut nec multæ apud eos virtutes fierent; et ipsi pauci qui sanati sunt, non sola verbi potentia, sed manuum impositione curarentur. Paralyticum vero centurionis puerum, et mulieris Chananæ filiam, quæ male a dæmonio vexabatur, solo verbo restituit incolumitati. Nimirum magnitudine fidei eorum hoc exigente, qua alter dixerat: *Tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.* Altera ex micis de mensa dominorum cadentibus catellos posse percipere non dubitaverat: quamque miris laudibus Salvator extulit, de centurione quidem dicens: *Non inveni tantam fidem in Israel;* mulieri vero Chananæ: *O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* E contrario, inter cæteros veros discipulos, etiam Judæ

BALUZZI

fusa atque fundata sit, nec miracula illa in nostra tempora durare permissa sunt, ne animus semper visibilia quæreret, et eorum consuetudine frigeret genus humanum, quorum novitate flagravit. Carolus Magnus, libro iv, cap. 15: « Ecclesia namque catholica, inquit, ut ad fidem cresceret, miraculis erat nutrienda, et ut ejus novella plantatio convalesceret, assiduis erat irrigationibus fovenda. » Sic Aymoinus Floriacensis in prologo ad Vitam sancti Abbonis ingenue profertur miracula illa neminem sublevare, et absque iis homines posse esse sanctos. « Si autem quispiam, inquit, idcirco ei crediderit derogandum, quod in vita sua vix ullum mirabile fecerit signum, legat vitas excellentissimorum doctorum Augustini et Hieronymi; et in eis non prodigia temporalium signorum, quæ faciunt plerumque mali, sed vitæ puritatem, doctrinæ salubris eloquentiam, et fidei inveniet laudari constantiam. » Quam parvi porro momenti esse debeat fama prodigiorum, docet auctor appendix ad Annales Henrici Steronis. Loquens enim de quodam Armano, qui ob celebritatem nominis magno in honore erat apud Ferrenenses, ita scribit ad annum 1302: « Tunc corpus ejusdem nomine Armani, quod 31 annis tanquam sanctum in ecclesia Ferrenensi exstiterat vene-

ficto discipulo, et a vero proditori, magnam virtutum gratiam contulit, sicut Evangelium narrat, dicens: *Convocatis Jesus duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem immundorum spirituum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem.* Ubi et additur: *Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus;* enumeratisque omnibus, postremus ponitur Judas Scariotes, qui et tradidit eum. Deinde sequitur: *Hos duodecim misit Jesus.* Et post paululum: *Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquavit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones ejcite.* Cui rei subjungit alius evangelista: *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent, et dæmonia multa ejiciebant, et ungebant oleo multos ægros, et sanabant.* De talibus, bonis videlicet et malis prædicatoribus, loquens Apostolus, ait: *Quid enim? dum omnimodo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo.*

V. Colligitur itaque ex prædictis rebus, quod nec sacerdotes, cum exaudiuntur, aut prædicando prosunt, meritis suis debent tribuere, sed eorum pro quibus hæc agunt; nec populus sacerdotis culpe deputare, sed suæ, cum sacerdos nec orando proficit, nec loquendo; licet vario contingat modo, sicut beatus papa Gregorius affirmat, dicens (*Homil. 17 in Evang.*): « Saepe enim pro sua nequitia prædicationis lingua restringitur; saepe vero ex subjectorum culpa agitur ut eis qui præsumunt, prædicationis sermo subtrahatur. » Hæc idcirco dicimus, ut ostendatur et per bonos et per malos bona posse administrari; plerumque autem bonos malis prodesse non posse, et ab utilitate ministerii prohiberi; sicut Dominus de infideli vinea loquens, ait: *Et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.* Sed et Jeremiam idem Dominus prohibens: *Tu, inquit, noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem et orationem,* NOTÆ.

ratum, fuit studio et mandato inquisitorum hæreticæ pravitatis in illis partibus exhumatum et combustum, tanquam damnati hæretici; et ejus ara pretiosa destructa fuit. » Rerum humanarum euripum!

^a *Vero proditori.* Loquitur de Juda Iscariote, qui erat unus ex duodecim. Otto imp. et Romana synodus in epistola ad Joannem XII papam, quæ exstat apud Luitprandum lib. vi, cap. 10: « Judas Domini nostri Jesu Christi proditor, imo venditor, cum cæteris prius ligandi atque solvendi potestatem a magistro in hæc verba accepit: *Amen dico vobis: Quæcunque ligaveritis super terram, etc.* Quandiu enim bonus inter discipulos fuit, ligare atque solvere valuit. Postquam vero cupiditatis veneno homicida factus, vitam occidere voluit; quem postea ligatum solvere, solum ligare potuit, nisi se ipsum quem infelicissimo laqueo strangulavit? »

^b *Nec populus sac. culpæ deputare.* Notat imperiti popelli opinionem, qui ex miraculis tantum æstimat vitam sacerdotum, eumque sacerdotem justum non esse putat, cujus preces pro publicis commodis effusæ non fuerint exaudite a Deo; cum potius id populi ipsius pravis moribus et gravibus in Deum offensio-nibus veniat imputandum.

quia non exaudiam te. Cæterum quod supra diximus de Cain; si pro aliis sacrificium obtulisset, quod sine charitate fieri non potest, nullatenus diceretur, ad Cain et ad munera ejus non respexisse Dominum, in consequentibus melius demonstrabitur, si tamen dare dignatus fuerit Dominus. Interim de excellentia et dignitate sacerdotii vel sacerdotum cœpta persequamur.

VI. Noe, per quem restitutum est genus humanum, post diluvium ædificavit altare Domino, et obtulit holocausta; odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et ait ad eum: *Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines. Melchisedec rex Salem, sacerdos Dei excelsi fuisse scribitur; de quo Apostolus: Intuemini, ait, quantus sit hic, cui et decimas dedit de præcijs Abraham patriarcha.* Patres electi, Abraham scilicet, Isaac et Jacob (de quibus Dominus ad David loquitur: *Feci nomen tuum sicut unius magnorum qui celebrantur in terra*), ædificasse leguntur altaria. Beatus quoque Job holocausta per singulos dies scribitur obtulisse; et, ut beatus Hieronymus ait, « Antiqua Judæorum traditio est, quod ante legem omnes primogeniti fuerint sacerdotes, et Deo victimas immolarint. » In lege autem assumitur tribus Levi pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Israel, fiuntque Levitæ Dei, diciturque ad Moysen: *Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, et pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei. Ego sum Dominus. Externus qui ad ministrandum accesserit, morietur.* Et res mira, et vehementer stupenda! Omnes Levitæ quos numeraverunt Moyses et Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno et supra, fuerunt viginti duo millia, sicut viginti duæ litteræ apud Hebræos, et viginti duo libri divinæ auctoritatis in Veteri Testamento. Ut id ipsum sit quod in Deuteronomio dicitur: *Scriptis itaque Moyses hanc legem et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, et cunctis senioribus Israelis.*

VII. Sed et illud omni admiratione dignum est quod primogeniti filiorum Israel, pro quibus dati sunt filii Levi, fuerunt masculi per nomina sua a mense uno et supra, viginti duo millia, ducenti septuaginta tres. Nam viginti duo, ut dictum est, numero litterarum concinit et librorum, habeat supra duplicem centenarium, septemplex denarium, et simplicem ternarium, numeros in a divinis litteris sacratissimos. Ex hoc jam tempore non oportuit esse sacerdotes quoscunque primigenitos, sed tantum Levitas filios Aaron, qui separati sunt a populo, sicut scriptum est: *Tribus Levi noli numerare, neque ponas summam eorum cum filiis Israel, sed constitues eos super tabernaculum testimonii.* Et post præbulum: *Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum; cum castrametandum, erigent. Quisquis externorum accesserit, occidetur.* Et in tan-

tum sequestrati sunt et prælati populo, ut jubeat Dominus Moysen dicere eis, Aaron scilicet et filiis ejus: *Sic benedicetis filiis Israel.* Et post benedictionem, *Invocabunt, ait, nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis.* Non illi benedicent, sed ego; illorum est invocare, meum est benedicere. In quibus verbis non excipit malos, sed de omnibus in commune loquitur, bonis videlicet et malis. Malos dicimus, sicut fuerunt Ophni, et Phinees, Somna, et Phadassur, et cæteri tales, licet isti in præsentī vita receperint vindictam. Nec solummodo sacerdotum fuit orare pro populo, sed et omnium Levitarum, sicut ipse Dominus dicit: *Tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, tradidique eos dono Aaron et filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, e. orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad sanctuarium.* Ubi notandum videtur quia sicut omnes sacerdotes et Levitæ sancti et justī esse non potuerunt, ita nec omnes cæteri Israelitæ iniqui et peccatores: sed tamen per peccatores sacerdotes et Levitas completa sunt salutaria populi, quæ per justos populi impleri non potuerunt. Et quanquam æterna vita plus digni sunt justī populares quam injustī sacerdotes, tamen sacramenta in quibus salus populi consistit agere possunt injustī sacerdotes, quod non possunt justī populares: scilicet quia valet in qualicumque ministro ipsa vis ministerii, quod non valet justitia in eo cui non conceditur licentia ministrandi. Atque hoc etiam atque etiam Moyses populo inculcat, dicens: *Separavit Dominus tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, et staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius.*

VIII. In tantum autem ab aliis intentanda sunt sacramenta altaris, ut dicat Dominus ad Aaron: *Tu et filii tui et domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem sanctuarii, et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.* Et post aliqua: *Si quis externus accesserit, occidetur.* Quod terribiliter legitur adimpletum in Oza, cum adduceret David arcam Domini de domo Aminadab, sicut scriptum est: *Et imposuerunt arcam Domini super plaustrum novum, tuleruntque arcam de domo Aminadab, qui erat in Gaba. Oza autem et Abio filii Aminadab minabant plaustrum novum. Et post pauca: Postquam autem venerunt ad arcam Nachon, extendit manum Oza ad arcam Dei, et tenuit eam, quoniam calcitrabant boves, et declinaverant eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, et percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.* Certe Oza inunctum sibi officium agebat, plaustrum minabat; et obsequii ejus esse videbatur, ut arcam Dei, quam recalitrantes boves inclinaverant, sustentaret. Verum quia non erat officii ejus ut ea contingeret, quod ille sibi visus est fecisse pietate, reputatum illi a Deo est terribiliter in temeritatem, et tantam temeritatem quæ statim mortis supplicio ple-

BALUZII NOTÆ.

• *Divinis litteris.* Ita codex regius. Sed Marnæsius habet, *libris divinis.*

cleretur. Quam rem beatus David in tantum expavit, ut sequatur Scriptura, dicens : *Extimuit David Dominum in die illa dicens : Quomodo ingreditur ad me arca Domini? Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David; sed diverit eam in domo Obededom Geththai.* Unde et post aliquod temporis, cum audisset quod benedixisset Dominus domui Obededom Geththai propter arcam Dei, vocatis ad se principibus sacerdotum ac Levitarum, sic legitur præcepisse : *Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, et afferte arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei preparatus est, ne ut a principio, quia non eratis presentes, percussit nos Dominus; sic et nunc fiat illicitum quid nobis agentibus.* E contrario Ozias rex, de quo legitur quod requisierit Dominum, et dilexerit eum in omnibus, cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum; ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis; statimque ingressus est post eum Azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, restiterunt regi, atque dixerunt : *Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium. Egrede de sanctuario, ne contempseris : quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. Iratusque est Ozias; et tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus; statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis.*

A Cumque respexisset eum Azarias pontifex, et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festinato expulerunt eum. Sed et ipse perterritus acceleravit egredi, eo quod sensit illicito plagam Domini (II Par. xxvi, 16 seq.). Tali itaque contemptores sacerdotum ultione feriuntur, talis in sacerdotibus fortitudo et constantia prædicatur. Ob hanc et Azarias iste singulari laude atollitur, sicut scriptum est de eo. Azarias sacerdos de genere Aaron, ipse est qui sacerdotio functus est in domo quam ædificavit Salomon in Hierusalem.

IX. Tanta igitur sacerdotibus sacerdotii dignitate collata, præcipitur populo ut eis in cunctis obediat. Ait denique Moyses : *Accedent itaque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei et benedicant in nomine ejus, et ad verbum eorum omne negotium et quicquid mundum vel immundum est judicetur.* Quam sit autem perniciosum non obedire sacerdotibus, nullo modo etiam per Moysen dicitur : *Observa, inquit, diligenter ne incurras plagam lepræ; sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, et imple sollicite.* Nam cum lepra infirmitas corporis sit, cur non potius medicis obediendum præcipit, sed sacerdotibus? nisi quia humiliter audiendo sacerdotes declinat quis immunditiam mentis, maxime erroris : ita tamen si sacerdos ea docuerit quæ Dominus præcepit. Hoc est enim quod dicit : *Facies quæcunque docuerint te sacerdotes, juxta id quod præcepi eis.* Nam si sacerdos aliud docuerit quam quod Dominus jussit, quisquis ei auscultaverit, leprosis lepro-

BALUZII NOTÆ.

* Si sacerdos aliud docuerit. Itaque si sacerdotes hæresim doceant, aut quidpiam contra bonos mores proponant, fas est populo resistere et prædicationem eorum spernere. Licet ergo subjectis excutere sermones præpositorum, saltem quoties aliquid jubent quod nec sacræ Scripturæ congruat, nec traditioni. Eleganter, ut solet, hoc argumentum tractat D. Erasmus in illud e capite xxiii Evangelii secundum Matthæum, *Super cathedram Moysi, etc.*, ubi sic loquitur : *Hunc locum quidam eo torquent, quasi parendum sit omnibus quæ præcipiunt episcopi, aut præpositi, etiam impiis, ob muneris auctoritatem; cum Christus de iis loquatur qui recte docerent legem Mosaicam, non qui suis constitutionibus illaquearent homines. Ita nunc quoque fortassis audiendus sit episcopus, qui recte doceat Evangelium, etiamsi ipse parum evangelice vivat. Cæterum quis ferat eos, adversus Christi doctrinam, pro suo commodo fixis ac reflexis legibus meram tyrannidem exercentes in populum, suoque questu ac majestate metientes omnia? Qui constitutionibus ad questum, ad tyrannidem excogitatis irretiunt populum, non sedent in cathedra evangelica, sed in cathedra Simonis Magi, aut Caiphæ.* Unde et graviter monet Goffridus Vindocinensis in epistola 27 libri iii ad Hildebertum Cenomannorum episcopum scribens, non esse obediendum prælatis, si quid contra Scripturam aut canones jubeant. *Prælato quidem obediendum est, inquit, non tamen in omnibus quæ ipse suggerit, sed in his tantum quæ Deus præcipit. Nam si quid contra constitutionem Dei vel Patrum prælati præcipiunt, statim auctoritatem præcipiendi amittunt, et in illa re nullatenus est eis obediendum.* Ea nimirum semper fuit Ecclesiæ mens, debere populos esse subjectos episcopis, imperiaque eorum

exsequi, ut maneat fraternæ concordie vinculum. Quod si quid grave atque asperum subjectis imponant præpositi, tenenda est patientia, neque statim adversus eos fremendum est; quibus, tametsi discolori sint, obediendum est, ne discidium excitetur, modo ne cogant ad impietatem. Audio quosdam dicentes nihil profici patientia, nisi ut graviora tanquam ex facili tolerantibus imperentur. Verum illud interdum facit. Sed malum quod tollere non possis, æquo animo ferendum est. Quæquam non requiro servilem patientiam, a qua procul abesse oportet eos qui in adoptionem filiorum Dei ascripti sunt. Sed ejusmodi volo esse patientiam, quæ Christi sectatoribus digna sit; hoc est, quæ non sit projecta, neque rursus contumax, sed constans et generosa. Sic fortassis mitigabuntur feroces præpositorum animi. Et si cætera remedia desint, licet quandoque subjectis monere dominantes, si quid est alienius momenti, aut si peccent in publica commoda. Insignis est in eam rem locus Gregorii Magni in libro xxv Moralium in Job, cap. 21 : *Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si quicquid prioris est, toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitiæ inordinata defensio; ne dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitatis amittatur; ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbiæ, subditorum mens ad custodiam humilitatis elomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur.* Vide eundem Gregorium in libro ii de Cura Pastoralis, cap. 8. Gregorium sequitur sanctus Bernardus abbas Claravallensis, qui sic ad Eugenium III papam scri-

sam sequitur, et cæcus cæcum; et consequenter ambo de castris expelluntur, amboque in foveam cadent. Non ergo aliud doceat sacerdos, nisi quod Dominus præcipit, ut salubriter audiatur. Sic et Ezechiel Dominus loquitur: *Audies ergo ex ore meo sermonem, et annuntiabis eis ex me.* Audies, inquit, non aliunde, sed ex ore meo, et annuntiabis ex me, non ex te: quia qui loquitur mendacium, de suo loquitur. E contrario autem, *omne datum optimum, et omne donum perfectum, desursum est, et lux veritatis a patre luminum est; nec est ullum bonum aut verum, nisi ab eo qui solus vere natura est bonus.*

X. Sed videamus utrum apostolicæ quoque litteræ consonanter legi de his doceant. Beatus Paulus apostolus ad Hebræos scribens: *Obedite, ait, præpositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri; ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes.* Ad Timotheum etiam scribens ait: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. Dicit enim Scriptura, Non infrenabis os bovi trituranti. Et: Dignus est operarius mercede sua.* « Qua in re, ut ait beatus papa Gregorius (Homil. 17 in Evang.), considerandum est quod uni eorum operi duæ mercedes debeantur, una in via, altera in patria; una quæ nos in labore sustentat, altera quæ nos in resurrectione remunerat. » Item ad Corinthios, inter multa ad hæc pertinentia, dicit: *Quis pascit greges, et de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An et lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos*

A scripta sunt: quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus. Et post pauca: Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; qui altario deserviunt, cum altario participant? Ita et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Itemque ibi: Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanæ et Fortunati, quoniam sunt primitiæ Achaïæ, et in ministerio sanctorum ordinaverunt se ipsos; ut et vos subditi stitis ejusmodi, et omni cooperanti et laboranti. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ et Fortunati et Achaïci, quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt. Resecerunt etenim meum spiritum et vestrum. Cognoscite ergo qui ejusmodi sunt. Item ad Thessalonicenses: Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, et præsunt vobis in Domino, et movent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

XI. Hæc pauca Veteris ac Novi Testamenti collegimus testimonia, in quibus quasi in speculo contueri valeamus fœditatem nostri temporis, omni lacrymarum fonte plorandam; quando increbuit consuetudo impia, ut pene nullus inveniat anhelans et quantulumcunque proficiens ad honores et gloriam temporalem, qui non a domesticum habeat sacerdotem, non cui obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul atque illicitam obedientiam, non solum in divinis officiis, verum etiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad cenas ministrent, aut ^b saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus feminae sedent, regant,

BALUZII NOTÆ.

bit in libro II de consideratione, cap. 1. « Non est meæ humilitatis dictare tibi sic vel sic fieri quidquam. Sufficit intimasse oportere aliquid fieri unde et Ecclesia consoletur, et obstruatur os loquentium iniqua. » Attamen illud in primis curare debent subiecti, ne ex eo quod præpositorum vita reprehensibilis in aliquo videtur, eos propterea contemnant. « Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis et humilitatis, ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens a servanda magisterii reverentia non recedat; » ut sanctus Gregorius admonet in eodem libro xxv, cap. 22.

^a Domesticum sacerdotem. Invaluerat ævo Agobardi mos ille, ut viri principes domesticos haberent sacerdotes, qui eis divina officia ac mysteria in possessionibus et agris celebrarent: idque factum antiquitus indulgentia episcoporum, ut patet ex canone 21 concilii Agathensis. Verum ævo Agobardi ea episcoporum indulgentia verterat in necessitatem. Exstat enim lex de non repellendis clericis, quos laici obtulerint episcopis, ut presbyteri fiant, libro I Capitularium, cap. 90, et lib. v, cap. 178. Vide etiam Hincmari Capitula data presbyteris anno 874, cap. 5. Hinc factum ut, quoniam presbyteri illi manebant apud magnates, presbyteri illorum dicerentur. Quod graviter tulit Nicolaus I papa, ut patet ex ejus epistola ad episcopum quemdam Gallicanum, quæ exstat in Chronico Hugonis abbas Flaviniacensis. « Illud autem, inquit, frater charissime, ridiculosum sonuit, quod apicum tuorum gerulum nobis commendans, hunc presbyterum esse Gerardi illustris comitis perhibuisti. Verum quid hoc scri-

bens prudentia tua dicere voluerit, et quid super hujusmodi verbo intelligeretis, fateor, nos ignoramus. Nunquid Gerardus comes illum presbyterum consecravit? Nunquid de ipsius est diœcesi? ubi hoc legisti? ubi hoc didicisti? Nisi quia presbyteri non specialiter ecclesiæ, possessionis, aut martyrii secundum sacras Scripturas ordinantur, sed in domibus laicorum constituuntur, cum sæcularibus conversantur; ut jam non Dei, nec Ecclesiæ cujuslibet, sed illius comitis, et illius ducis esse dicantur. » Hujusmodi clericos, qui manent in familiis magnatum, acephalos vocat canon 48 synodi Ticinensis sub Lothario et Ludovico Augg. celebratæ circa annum 850: « Nulla ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina et providentia gubernantur. Tales enim acephalos, id est, sine capite, prisca Ecclesiæ consuetudo nuncupavit. Docendi sunt igitur sæculares viri, ut si in domibus suis mysteria divina jugiter exerceri debeant, quod valde laudabile est, ab his tamen tractentur qui ab episcopis examinati fuerint, et ab ordinatoribus suis commendatitiis litteris comitati probantur, cum ad peregrina forte migrare est. » Item Urbanus II, in canone 9 concilii Melphitani. « Quia novum hoc tempore, inquit, clericorum acephalorum genus emersit, qui morantur in curiis, et viris et feminis ad sui ordinis dedecus subditi, cum in canonibus cautum sit ne quis sine licentia episcopi clericus, nec episcopus sine metropolitano curiam adeat; præcipiendo præcipimus, et prohibentes prohibemus, ne quis retineat hujusmodi. »

^b Saccata vina. Ita codex regius, itemque Mar-

aut ^a agellos provideant. Et quia tales, de quibus hæc dicimus, bonos sacerdotes in domibus suis habere non possunt (nam quis esset bonus clericus qui cum talibus hominibus debonestari nomen et vitam suam ferret?), non curant omnino quales clerici illi sint, quanta ignorantia cæci, quantis criminibus involuti; tantum ut habeant presbyteros proprios, quorum occasione deserant ecclesias, ^b seniores, et officia publica. Quod autem non habeant eos propter religionis honorem, apparet ex hoc quod non habent eos in honore. Unde et contumeliose eos nominantes, quando volunt illos ordinari presbyteros, rogant nos aut jubent, dicentes: Habeo unum clericionem, quem mihi nutrivi de servis meis propriis, aut ^c beneficalibus, sive ^d pagensibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, sive de illo vel illo pago. Volo ut ordines eum mihi presbyterum. Cumque factum fuerit, putant ex hoc quod ^e majoris ordinis sacerdotes non eis sint necessarii, et derelinquunt frequenter publica officia et prædicamenta; impletumque est etiam in nobis quod ait propheta: *Populus tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Et corruet hodie, et corruet etiam propheta tecum.* Et post paululum: *Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum subvertant animas eorum. Et erit sicut populus, sic sacerdos, et visitabo super eum vias ejus, et cogitationes ejus reddam ei.* Vel illud quod Scriptura alia loquitur, dicens: *Post hæc verba non est reversus Hieroboam de via sua pessima; sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum. Quicumque volebat, implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit domus Hieroboam, et eversa est et deleta de superficie terræ (III Reg. XIII, 33, 34).*

XI. Forsitan in his duabus sententiis resistat ali-

BALUZII

NOTÆ. næsiant ^g; non autem *sacrata*, ut male scriptum est in editione Massoni. Saccata vina, id est, per saccum colata: illud fortassis quod nos hodie dicimus vinum hippocriticum; quod genus potionis est magno in usu apud eos qui vitam in voluptatibus et deliciis transigere amant.

^a *Agellos provideant*, id est, agrorum curam suscipiant, et exactores fiant fiscalium rerum, vel redituum, aut vectigalium. Istud Agobardo displicebat, et displicuit etiam Patribus synodi Ticinensis habitæ circa annum 850. Sic enim illi loquuntur in canone 19: *« Sed et ille excessus inlibendus est, quo quidam sæculares viri presbyteros aut alios clericos conductores, vel procuratores, sive exactores fiscalium rerum, vel redituum, aut vectigalium, constituunt. Si quis igitur deinceps hujus exorbitationis reus inventus fuerit, uterque excommunicetur, tam ipse qui constituit, quam ille qui indigne paruit. »* Atque istud ipsum graviter deinceps prohibitum est in synodis posteriorum sæculorum. Verum mala remediis prævaluerunt.

^b *Seniores.* Ita uterque codex. Massonus tamen edidit *sermones*.

^c *Beneficialibus*, id est, vassalis, vel feudatariis. Beneficium enim tum dicebatur, quod feudum postea dictum est; ut adnotavimus ad epistolam 119 Lupi Ferrariensis.

^d *Pagensibus*, id est, ex iis qui in pago mihi ad regendum commisso habitant. Ex admonitione epi-

scoporum ad Ludovicum regem Germaniæ cap. 12: *« Constituite comites et ministros reipublicæ, qui non diligant munera, qui odiant avaritiam, qui detestentur superbiam, qui non opprimant neque deonestent pagenses. »* Vide Bignonium in notis ad Marculfum pag. 518, et Sirmondum in notis ad Capitula Caroli Calvi, pag. 47.

^e *Majoris ordinis sacerdotes*, id est, presbyteri quos nunc vocamus rectores ecclesiarum parochialium; quos vero Gregorius Magnus vocat presbyteros *cardinales*, lib. II, epist. 9, ut a cæteris distinguat, itemque Walterius episcopus Aurelianensis in capite secundo suorum Capitulorum. Quo etiam modo intelligendus est locus Leonis papæ de sacerdotibus cardinalibus, relatus in libro primo Decretalium tit. 24, cap. 2. Neque enim assentior Duareno, qui in libro I, cap. 13 de Sacris Ecclesiæ Ministeriis hunc locum interpretatur de presbyteris qui in majore ecclesia, quam cathedrali dicimus, rem divinam simul cum episcopo suo faciunt, *canonici* hodie vulgo appellati.

^f *Nutrices ecclesias*, id est, parochiales apud quas inserti sumus corpori Christi, et in quibus educati sumus. Eædem dictæ sunt *matrices* in concilio Cabillonensi quod anno 915 habitum est, cujus fragmentum edidit Severius, itemque apud Ivonem in epistola 173. In concilio tamen Carthagine habito anno 418, can. 33, matricis ecclesiæ nomine intelligitur cathedralis.

^g *Malachiæ prophetæ (1, 8): Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? et si offeratis claudum et languidum, nonne malum est?* Quæ sententia potest quidem et de hostiis carnalibus vel spiritualibus specialiter accipi, intelligitur tamen probabiliter etiam de offerentibus. Verum quia de his, quales esse vel non esse debeant, Patrum dicta sunt plurima, nobis necesse est cum omni cordis contritione tractare, qui in his pessimis temporibus ordinandi et regendi ecclesias ministerium sortiti sumus; ut si ex toto cavere non possumus, saltem quantumcumque nobis ipsis succurrere studeamus, ne peccatis alienis communicemus, quia nostra superabundant, et cum iniquitates nostræ supergressæ sint capita nostra, et sicut onus grave gravatæ sint super nos, non contemnamus pie monentem Apostolum ac dicentem: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.*

XIII. Nempe ex quo fides Christi mundo annuntiata est et recepta, non fuerunt rectores ecclesiarum tantis periculis et tam gravibus atque inevita-

bilibus circumsepti. Quia, sicut jam dictum esse meminimus, mundus in annis prioribus, velut in juventute viguit. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, et quasi ad vicinam mortem molestiis crescentibus urgetur. Quod nos absque ambiguo de Ecclesia dicere possumus, quæ in annis prioribus ad tolerantiam passionum robusta, in perfectione veritatis erecta, ad ostensionem signorum valida, studio mirandæ continentiæ et abstinentiæ accincta, contra rabiæm luporum sollicita, ad resistendum improbis libera. At nunc omnibus infirmitatibus mentis ^a ita est languida, ut ^b ad dicendum quidem nec tutum sit, nec possibile; ad cavendum vero, nec promptum, nec facile. Atque utinam vel dolere digne possemus annos istos famis et sterilitatis, quos per somnium Pharaö vidit, Joseph vir sanctus intellexit et exposuit. Quippe furvus sæculi hujus, de quo ascendere videbantur septem boves pulchræ et crassæ nimis, quæ pascabantur in locis palustribus, præteritorum temporum significationem gerit, quæ habuere doctores doctrina sublimes, sanctitate fulgidos, in defensione veritatis rigidos. Nunc autem (quod sine gravi dolore dici non potest) ex prædicto flumine jam emergunt aliæ boves fœdæ confectæque maciæ: de qua re si juxta gracilitatem sermonis nostri aliquid dicere tentamus, offendimus forsitan ad invicem. Tamen si Deo juvante ^c in unum convenerimus, oportet nos de hoc diligenter et fideliter colloqui: quia et his in quibus sanitas deficit, et infirmitas roboratur, moris est inde cogitare, inde interrogare, ut ad earum rerum perveniant cognitionem.

XIV. Quæramus etiam ne forte jam prope sit, et timeamus ne nos in perditionem involvat illud quod terribiliter per prophetam dicitur: *In die illo, dicit Dominus exercituum, auferetur paxillus qui fixus fuerat in loco fidei, et frangetur, et cadet, et peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.* Ita ut consequenter impleatur quod Veritas dicit: *Verumtamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem super terram?* Tamen quia Veritas ipsa dicit iterum:

^a *Ita est Languida.* Loquitur de Ecclesia. Salvianus in principio libri primi ad Ecclesiam catholicam: « Multiplicatis enim fidei populis, fides immixta est; et crescentibus filiis suis, mater ægrotat; factaque es, Ecclesia, profectu lux fecunditatis infirmior, atque accessu relabens, et quasi viribus minus valida. »

^b *Ad dicendum nec tutum.* Ea ergo sicut Agobardi sæculi infelicitas, ut sacerdotibus non liceret eloqui quod vellent, sed palpanda essent vitia subjectorum: quod est ultimum calamitatis. Præclare itaque magnus ille vir, sanctus Cyprianus Carthaginiensis episcopus in libro de Lapsis: « Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, inquit, peccandi fomitem subministrat; nec comprimit delicta ille, sed nutrit. At qui consiliis fortioribus redarguit simai atque instruit fratrem, promovet ad salutem. Quos diligo, inquit Dominus, redarguo et castigo. Sic oportet et Dei sacerdotem non obsequiis decipientibus fallere, sed remediis salutaribus providere. Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contractat, et in altis re-

^A *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi,* procul dubio ^d erunt semper in Ecclesia, cum quibus ille sit, eruntque fortissimi ac robustissimi pugnatores Dei, adversum quos ille qui nunc ligatus est in abyso, solutus, totis viribus permittetur belligerare, quos divina gratia idoneos reddet adversum tam immanem bestiam dimicare, et victores de ea existere. Adhortemur itaque nosmetipsos per singulos dies, non descrentes collectionem nostram. Audiamus Dominum per prophetam monentem: *Congregate triticum in horreum meum, et sit cibus in domo mea.* Triticum utique illud evangelicum, de quo dicitur: *Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* *Beatus enim ille servus, quem, cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.* At si hoc semper necessarium fuit, quanto magis nunc, quando jam propius est tempus illud, de quo Dominus ait: *Ecce dies venient, et mittam famem in terram, non sumem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei, et deficient virgines bonæ.* Interim tamen, sicut alius propheta loquitur: *Quid bonum ejus, aut quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines?* In quibus verbis magnopere necesse est unicuique nostrum subire contra semetipsum iudicii distinctionem, et exigere a semetipso veritatis confessionem, utrum sollicitior sit ad congregandum vinum in quo est luxuria, an vinum germinans virgines.

^C XV. Hæc brevissime de nobis dicta sint, quæ pertinent ad officium et ministerium nostrum. Deinde dicamus fidelibus laicis, qua fide et spe venerari studeant sacramenta divina in omnibus communiter sacerdotibus; sive sint diligentes sive negligentes, sive sint providi sive torpentes. Sacramenta etenim divina, baptisma scilicet, et confectio corporis ac sanguinis Domini, cæteraque in quibus salus et vita fidelium consistit, tam magna et sancta sunt, ut nec honorum meritis meliorari, nec ^e malorum perversitate possint deteriorari; cum ad invocationem

BALUZII NOTÆ.

^D *cessibus viscerum virus incusum dum servat exag-gerat. Aperiendum vulnus est et secundum et putraminibus amputatis medela fortiore curandum. Vociferetur et clameq licet, et conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agat postmodum cum senserit sanitatem. Emersit enim, fratres dilectissimi, novum genus cladis; et quasi parum persecutionis procella sævierit, accessit ad cumulum sub misericordix titulo malum fallens, et blanda perniciosa.*

^e *In unum convenerimus.* Admonet Bernardum episcopum Viennensem, adeo gravem esse hanc causam, ut in synodo plurium provinciarum merito tractanda sit: quod si occasio ingruat, non prætermittendam esse.

^d *Erunt semper in Ecclesia.* Videtur coercere pronissionem Christi, qui pronuntiavit futurum se nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, ad eos qui vere Christiani sunt, hoc est, sancti. Verum non negat quin istud referatur ad Ecclesiam universalem, quam Christus non reliquit, sed semper gubernat.

^e *Malorum perversitate.* Existimat igitur Agobar-

* summi sacerdotis, non humana virtute, sed sancti Spiritus perficiantur ineffabiliter majestate. Nullo modo igitur, sicut beatus Augustinus docet, sacramentum Christi in bonis ministris approbandum est, in malis respuendum, quasi aut hujus aut hujus sit, cum in utroque idem sit, et non nisi Dei sit. Et quamvis in pessimis bonum sit, etsi hominum qui hoc agunt alius est alio deterior, non ideo illud quod agunt deterius est in illo quam in isto: quia nec in duobus catholicis malis, si unus sit alio deterior, deterius baptismum gerit: nec si unus eorum sit bonus, alius malus, in malo malus est baptismus, et in bono bonus, sed in utroque bonus: sicut lumen solis, vel etiam lucernæ, non utique deterius est in oculis deterioribus, quam in melioribus; sed idem in utrisque, quamvis eos diverse pro illorum diversitate vel lætificet vel excruciet. »

XVI. Similiter autem et beatus papa Gregorius de non contemnendis divinis sacramentis in quibuscunque ministris Dei sub quodam congruo exemplo admonet, dicens: « Sæpe, fratres mei, solet evenire quod dico, ut persona potens famulum habeat despectum; cumque per eum suis forte vel extraneis responsum aliquid mandat, non despiciat persona loquentis servi, quia servatur in corde reverentia mittentis domini; nec pensant qui audiunt, per quem; sed quid, vel a quo audiant. Ita ergo, fratres, ita vos agite. Etsi forsitan nos digne despiciatis, in mente tamen vestra vocantis Domini reverentiam servate. » Idem etiam Pater de eisdem rebus in quadam episcoporum exhortatione sic loquitur (Homil. 17 in Evang.): « Et per nos quidem fideles ad sanctum baptismum veniunt, nostris precibus benedicuntur, per impositionem manuum nostrarum a Deo Spiritum sanctum percipiunt, atque ipsi ad regnum cœlestis pertingunt. Et ecce nos per negligentiam nostram deorsum tendimus. Ingrediuntur electi sacerdotum manibus expiati cœlestem patriam, et sacerdotes ipsi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum

A cœlestis mittit, et ipsa in cloacas descendit? Timeamus hæc, fratres. Conveniat actionem nostram ipsum ministerium nostrum. De peccatorum nostrorum cotidie relaxatione cogitemus; ne nostra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus quotidie alios solvit. »

XVII. Consonanter quoque et beatus ^b papa Anastasius de his docet (Decret., c. 7, 8), dicens: Nam et baptismum quod procul fit ab Ecclesia, sive ab adultero vel a fure fuerit datum, ad percipientem munus pervenit illibatum, quia vox illa quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur ac dicitur: *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto*. Nempe et Judas, cum fuerit sacrilegus atque fur, quidquid egit inter apostolos pro dignitate commissa, beneficia pro indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt. Quidquid ergo ad hominum proventum quilibet in Ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri implendum divinitatis effectum, ita ille per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. A Deo autem non quaeritur quis vel qualis prædicet, sed quem prædicet, ut invidos etiam bene Christum prædicare confirmet. Mali itaque bona ministrando, sibi tantummodo nocent, nec Ecclesiæ mysteria commaculant. Ac per hoc nullatenus debent metuere qui vel in consecrationibus vel in baptismate mysteria tradita suscipiunt, ne irrita beneficia divina videantur: quia virtutem suam obtinentibus mysteriis, in hoc aliis rea sibi persona non nocet. »

XVIII. Hæc igitur sensa Patrum et definitiones posuimus, ut noverint fideles populi, nihil se lædi criminibus sacerdotum in acceptione sacramentorum; si tamen juxta regulam a Domino positam, vel secundum traditionem ecclesiasticam, celebrentur. Cæterum summopere necesse est præcaveri, ut in ordinandis ^c offerendisve ministris non communi-cemus, ut supra dictum est, peccatis alienis, ^d criminosos videlicet ad sacerdotium promoveudo, aut, NOTÆ.

BALUZII
dus, sacrificio etiam sacerdotis impii confici sacramenta. Alia Cypriano mens fuit: qui in epistola 68 (ut illic adnotat Erasmus) omnino sentire videtur sacrificio sacerdotis impii nihil effici, imo magis inquinari populum. Optatus tamen in libro vi aperte scribit posse aliquid sanctificari, etiamsi peccatoris opera fiat divini nominis invocatio. « Ergo jam liquido apparet, inquit, ex invocatione nominis Dei posse aliquid sanctificari, etiamsi peccator invocet Deum. » Idipsum in causa Acacii sensit Anastasius papa in epistola ad Anastasium Aug. cap. 7 et 8, referturque ab Agobardo infra in ca. ite 17 hujus libri. Atque ea auctoritate utitur Hincmarus Rhemensis in epistola 26 quæ data est ad Nicolaum papam. Inde etiam sumpsisse videtur Liutprandus Ticinensis lib. 1, cap. 8: « Quoniam et ii, inquit, qui a Juda Domini nostri Jesu Christi proditore ante proditorem salutem seu benedictionem apostolicam perceptorant, ea post proditorem propriæ corporis suspensionem minime sunt privati, nisi quos improba forte defœdarunt flagitia. Benedictio siquidem

quæ a ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur, sacerdotem infunditur. Neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat Deus. » Sane tempore Alexandri III Ecclesia credebatur Dominicum corpus æque confici a malo sacerdote, et a bono; ut patet ex sententia adversus Bonos homines lata a Gaucelino Lodovensi episcopo nomine totius synodi, quæ exstat apud Rogerium de Hoveden in parte posteriori Annalium.

^a Summi sacerdotis, id est, Christi.

^b Papa Anastasius, in Decretis cap. 7 et 8. Nam verba Anastasii decurtavit Agobardus.

^c Offerendisve. Istud additum est ex codice Marzessii.

^d Criminosos prorehendo. Vetitum illud. Enim enim qui ad sacerdotium promovetur, integra fama esse oportet, juxta præceptum Apostoli. Quo factum est ut vetus Ecclesia procul a clericorum collegio arenerit eos qui flagitiis commaculati erant; ut patet ex Decretis papæ Gelasii cap. 18. Atque id graviter de-

quod adhuc multo deterius est, * ignorantia cæcos, qui vel secundum tenorem ecclesiasticum nesciant peragere ipsa mysteria, quod omnino est improbandum et nullo modo admittendum, vel cæcis ducatum præbeant ad foveam æternæ damnationis. Quod et Dominus terribiliter se reprobare demonstrat, dicens per prophetam : *Quia tu scientiam repulisti, repellam te et ego, ne sacerdotio fungaris mihi.* Et iterum : *Sacerdotes contempserunt legem meam, et polluerunt sanctuaria mea : inter sanctum et profanum non habuerunt distantiam, et inter pollutum et mundum non intellexerunt.* Cum e contrario secundum præcepta apostolica debeamus esse parati semper ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea quæ in nobis est spe, et oporteat prædicatorem esse amplectentem eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere. Quamquam enim sacerdos et vita et doctrina irreprehensibilis esse debeat, quæ rite et audiatur et imitetur; tamen si unum horum defuerit, tolerabilius est illi obedire qui bene docet et reprehensibiliter vivit, quam illi qui et nequiter vivit, et quid doceat nescit. Illi namque erant similes de quibus Dominus jubebat, dicens : *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Scilicet quia hæc observantes, sine sui periculo tales poterant sustinere rectores. De isto autem, cum sit lotus inutilis et totus noxius, et sine periculo nec audiri possit nec imitari, recte a quibusdam dictum intelligitur in Evangelio : *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Rursumque in Proverbiis : *Non decet stultum deliciae, nec servum dominari principibus.* Itemque ibi : *Labia justi erudiant plurimos. Qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur.* Et iterum : *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, sic qui tribuit insipienti honorem.* Licet hæc sententia præcipue illos tangat, qui tales ordinare præsumunt.

XIX. Et quoniam nobis nunc de dignitate sacerdotii sermo est, sed et sacerdotum, si tamen concordent moribus ministerio; in fine opusculi sciendum

BALUZII NOTÆ.

let Alcuinus in Confessione fidei lib. III, cap. 36, quod vetusta hæc lex in desuetudinem jam tum venisset. « O infelicia tempora nostra, inquit, quæ nec Deum timent, nec vim sacrorum canonum reverentur! Nullus modo sacrilegus vel criminosus, ne ad sacri ordinis officium accedat, inhibetur. »

* *Ignorantia cæcos.* Ait Agobardus multo deterius esse, si ii qui indocti sunt, ad sacerdotium provehantur, quam si criminosi. Sane inter virtutes episcopo necessarias Paulus enumerat doctrinam; *ut potens sit, inquit, exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere.* Itaque veteres eum omnino arcebant a sacerdotio qui doctus non erat. Hilarus namque papa sic edixit in synodo Romana anni 465 : « Inscii quoque litterarum, nec non et aliqua membrorum damna perpassi, et hi qui ex poenitentibus sunt, ad sacros ordines aspirare non audeant. » Item Gelasius in Decretis, cap. 16 : « Illiteratos quoque, et nonnulla parte corporis imminutos, sine ullo respectu ad ecclesiasticum didicimus venire servitium : quo simul antiqua traditio et apo-

sollicite est quatuor eorum esse genera, unum amandum, alterum tolerandum, tertium contemnendum, quartum anathematizandum. Amandum itaque genus rectorum est bene viventium, et bene docentium. Tolerandum autem bene quidem docentium, sed reprehensibiliter viventium; aut bene viventium, et propter simplicitatem sensus docere alios non valentium. Hujus generis priores audiendi sunt, non imitandi, sicut Dominus de talibus loquens, ait : *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Sequentes, si eorum vita pietati subdita est, pietatisque doctoribus adhærens, tendunt procul dubio ad finem præcepti, quod est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. Potest quidem et eorum vita aliquibus esse doctrina. Attamen tales inter perfectos prædicatores deputari non possunt, quia non habent unde proferant nova et vetera. Et sicut Patres dixerunt : « Latratu canum, et baculo pastoris, luporum rabies deterrenda est. » Contemnendum vero, sicut supra diximus, genus est reprehensibiliter viventium, et quid doceant ignorantium. Postremum, quod et anathematizandum diximus, ^b qualitercunque viventium, id est, vel bene vel male, sed tamen male docentium. Sunt enim hæretici, etiam si bene vivant.

XX. Deprehensi igitur inter tantas ac tales angustias, de quibus viribus nostris evadere non possumus, summopere necessarium est, ut ei qui omnia facere potens est supra quam petimus aut intelligimus, ex toto corde supplicemus, quatenus per abundantiam misericordiæ suæ tenens manum dexteram nostram, in voluntatem suam dirigat nos, et cum gloria assumat nos; ipse regat regentes, ipse dirigat dirigentes; ut possimus pascere ^c gregem ejus cum disciplina, et non in vasis pastoris imperiti; ipse præstet virtutem et fortitudinem populo, et exhibeat ipse sibi mundum et candidum gregem, atque in omnibus immaeulatum ac super-nis ovibus dignum, ubi est habitatio lætantium in splendoribus sanctorum, ^d in templo ejus omnes dicamus gloriam, grex simul et pastores, in Christo

NOTÆ.

stolicæ sedis vetus forma non recipit; quia nec litteris carens sacris esse potest aptus officii, et vitiosum nihil Deo prorsus offerre legalia præcepta sanxerunt. Itaque de cætero modis omnibus hæc vitentur, nec quisquam talis suscipiatur in clerum. » Vide notas ad epistolam 79 Lupi Ferrariensis.

^b *Qualitercunque viventium.* Anathematizandos ait illos sacerdotes, quorum vita tametsi aliquo modo sit irreprehensibilis, male tamen docent. Atque hujusmodi exemplum vidimus supra in libro adversus Felicem episcopum Urgellensem.

^c *Gregem ejus,* id est, Christi. Quanquam enim interdum fideles uniuscujusque diœceseos dicuntur grex episcopi illius qui diœcesim regit, id sit per translationem. Nam proprie grex non est episcopi, sed Christi. Unde et Christianos oves et agnos suos ipse nuncupat in Evangelio, dum eos commendat Petro et cæteris apostolis, id est, episcopis.

^d *In templo ejus.* Hæc omnia, et usque ad vocem *Amen,* desunt in editione Massoni. Et tamen exstant in codice quo Massonus utebatur, itemque in Marnesiano.

Jesu Domini nostro, cui est honor et virtus in sæcula A tissime et dilectissime in Christo semper bene va-
sæculorum. Amen. Opto te, Pater et frater reveren- lere, et nostri meminisse.

ITEM LIBER

CONTRA INSULSAM VULGI OPINIONEM

DE GRANDINE ET TONITRUIS.

I. * In his regionibus pene omnes homines, no-
biles et ignobiles, urbani et rustici, senes et ju-
venes, putant grandines et tonitrua hominum libita
posse fieri. Dicunt enim, mox ut audierint toni-
trua, et viderint fulgura, *Aura levatitia est*. In-
terrogati vero quid sit aura levatitia, alii cum ve-
recundia, parum remordente conscientia, alii autem
confidenter, ut imperitorum moris esse solet, con-
firmant incantationibus hominum, qui dicuntur
b Tempestarii, esse levatam, et ideo dici levati-
tiam auram. Quod utrum verum sit, ut vulgo cre-
ditur, ex auctoritate divinarum Scripturarum pro-
betur necesse est. Sin autem falsum est, ut absque
ambiguo credemus, summopere exaggerandum est
quanti mendacii reus sit qui opus divinum homini
tribuit. Nam per hoc inter duo mortifera maxima-
que mendacia constringitur, dum testificatur homi-
nem facere posse quod solius Dei est posse, et Deum
non facere quæ facit. Si vero in mendaciis minorum
rerum veraciter est tenendum quod scriptum est :
C *Sermo obscurus in vacuum non ibit ; os autem quod
mentitur, occidit animam (Sap. 1, 11)*. Et iterum :
*Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Et : Testis
mendax peribit. Vel : Testis falsus non erit impu-
nitus. Vel etiam illud quod in Apocalypsi Joannis
Apostoli legitur : Beati qui lavant stolas suas, ut sit
potestas eorum in ligno vitæ, et portis intrent in ci-
vitatem. Foris autem canes, et venefici, et impudici,
et homicidæ, et idolis servientes, et omnis qui amat et
facit mendacium. Quanto magis in tam gravi men-
dacio, ut istud ostendi potest, de quo nunc loquen-
dum suscepimus, quod non minus aliquorum hære-
ticorum mendaciis invenitur. Beatus Paulus aposto-
lus dicit : Invenimur autem et falsi testes Dei,
quoniam testimonium diximus adversum Deum, quod D
suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui
non resurgunt : nam si mortui non resurgunt, neque
Christus resurrexit. Sicut ergo omnes qui Christum*

Dominum resuscitatum a Patre prædicant, falsi
testes Dei invenirentur, si mortui non resurge-
rent ; sic etiam iste qui admirabile et valde ter-
ribile opus Dei Deo auferat ut homini tribuat, falsus est
sine dubio testis Dei.

B H. Plerosque autem vidimus et audivimus tanta
dementia obrutos, tanta stultitia alienatos, ut cre-
dant et dicant quamdam esse regionem, quæ dica-
tur *Magonia*, ex qua naves veniant in nubibus, in
quibus fruges, quæ grandinibus decidunt, et tempe-
statibus pereunt, vehantur in eandem regionem,
ipsis videlicet nautis aereis dantibus pretia Tempe-
stariis, et accipientibus frumenta vel cæteras fruges.
Ex his item tam profunda stultitia excæcatis, ut hæc
posse fieri credant, vidimus plures in quodam con-
ventu hominum exhibere victos quatuor homines,
tres viros, et unam feminam, quasi qui de ipsis na-
vibus ceciderint : quos scilicet per aliquot dies in
vinculis detentos, tandem collecto conventu homi-
num exhibuerant, ut dixi, in nostra præsentia, tan-
quam lapidandos. Sed tamen vincente veritate, post
multam ratiocinationem, ipsi qui eos exhibuerant,
secundum propheticum illud confusi sunt, sicut con-
funditur fur quando depreheaditur.

III. Verum quia hic error, qui tam generaliter in
hac regione pene omnium mentes possidet, ab omni-
bus ratione præditis dijudicandus est, proferamus
testimonia Scripturarum, per quæ dijudicari possit :
quibus inspectis, non nos ipsi, sed ipsa veritas ex-
pugnet stultissimum errorem, et omnes qui cum ve-
ritate sentiunt, arguant vasa erroris, dicentes cum
Apostolo : *Omne mendacium ex veritate non est*. Quod
autem ex veritate non est, ex Deo utique non est ;
et quod ex Deo non est, verba ejus non audit ; sicut
ipsa per se Veritas dicit : *Qui est ex Deo, verba Dei
audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non
estis*. Quod in alio quoque loco alii etiam verbis di-
cit : *Oves meæ vocem meam audiunt. Propterea vos*

BALUZII NOTÆ.

* In his regionibus, in agro nimirum Lugdunensi,
et circumpositis regionibus.

b Tempestarii. Alibi sortarii ; qui fulgura, et toni-
trua, aliasque aeris tempestates excitare se posse
profitentur ope artis suæ. Carolus Magnus : « Ideo
præcipimus ut cancolatores, et incantatores, et tem-
pestarii, vel obligatores non fiant ; et ubicunque
sunt, emendantur, vel damnentur. » Item ipse :
« De incantationibus, auguriis, vel divinationibus,
et de his qui tempestates vel alia maleficia faciunt,
placuit sancto concilio et ubicunque deprehensi fue-
rint, videat archipresbyter diocesis illius ut diligen-

tissime examinatione constringantur, si forte confi-
teantur malorum quæ gesserunt. Sed tali moderatione
fiat eadem districtio, ne vitam perdant ; sed ut sal-
ventur in carcere afflicti, usque dum Deo inspirante
spondeant emendationem peccatorum. » Tempe-
stuarios etiam vocat Herardus archiepiscopus Turo-
nensis in capite 3 suorum Capitulorum : « De ma-
leficis, incantatoribus, divinis, sortilegis, somnariis,
tempestuariis, et brevibus pro frigoribus, et de
mulieribus veneficis, et quæ diversa fingunt por-
tenta, ut prohibeantur, et publicæ penitentiae mul-
tentur. »